

УДК 336.012.23(045)

С.П. Попова, асист., А.В. Пилипенко, магістр гр. ФК-15МЗ*Кіровоградський національний технічний університет*

Сутність та необхідність здійснення оцінки фінансового стану підприємства

У статті досліджено теоретичні основи сутності фінансового стану підприємства, основні завдання здійснення його аналізу та обґрунтована важливість проведення його діагностики в сучасних умовах.

фінансовий стан, оцінка фінансового стану, завданнями аналізу фінансового стану фінансова стійкість, платоспроможність, фінансовий менеджмент

Фінансовий стан – це важлива характеристика підприємства, яка відображає результати господарської діяльності та визначає його фінансову спроможність. Результати аналізу фінансового стану дозволяють формувати відповідну фінансову політику та розробляти заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макrorівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. Значна кількість підприємств в Україні має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. За своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість.

Проблема аналізу фінансового стану підприємства та його оцінки є актуальною і сьогодні, оскільки з одного боку, він є результатом діяльності підприємства, тобто його досягнення, а з другого боку – визначає передумови розвитку підприємства.

© С.П. Попова, А.В. Пилипенко, 2016

Метою статті є систематизація теоретичних підходів щодо сутності фінансового стану підприємства та обґрунтування необхідності його здійснення.

Серед науковців, які приділили значну увагу дослідженню фінансового стану підприємства, слід виділити таких, як І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, Т.Р. Карлін, В.В. Ковальов, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, А.М. Поддєрьогін, Г.В. Савицька, В.Т. Савчук, О.С. Стоянова, О.О. Терешенко, А.Д. Шеремет та ін. Проте багато положень праць вказаних дослідників носять суперечливий та дискусійний характер.

Зміни, що відбуваються в народному господарстві країни вимагають якісно нового підходу до питань оцінки фінансового стану підприємств, зміни підходу до його значущості та необхідності як важливого елементу фінансового управління.

Сутність поняття «фінансовий стан підприємства» було розглянуто багатьма науковцями, проте спостерігаються деякі розбіжності у його трактуванні.

Так, А. М. Поддєрьогін та Н. П. Шморгун трактують фінансовий стан підприємства як комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [9].

О. Ю. Верланов поняття фінансового стану підприємства визначає як зважену структуру джерел фінансування майна підприємства, ступінь використання його активів, що дозволяють йому за умов даної ліквідності та ризику генерувати грошові потоки, достатні для постійного відновлення операційної діяльності на заданому рівні [1].

Т. Д. Косова [4, с.127] вважає: «найбільш економічно обґрунтованим та об'єктивним є визначення фінансового стану як результату взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю факторів, пов'язаних зі звичайною діяльністю підприємства».

Л. В. Кузьменко [5] вважає, що «фінансовий стан підприємства визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, його реальні й

потенційні фінансові можливості. Він безпосередньо впливає на ефективність підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів».

На думку Т. П. Ніколаєвої [7] «фінансовий стан підприємств характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування і використання його фінансових ресурсів. У ринковій економіці фінансовий стан підприємства відображає кінцеві результати його діяльності, які цікавлять не тільки працівників підприємства, але і його партнерів, державні, фінансові, податкові та інші органи».

Р. Г. Майстро [6, с. 165]: «фінансовий стан підприємства – це дуже важливий критерій його успішності, який показує вміння підприємства вдало керувати фінансовими операціями, зокрема вчасно проводити грошові розрахунки, та характеризується сукупністю показників, які відображають кінцеві результати його діяльності, в яких в свою чергу заінтересовані усі люди, пов'язані з діяльністю підприємства».

О. С.Філімоненков та Д. І. Дема [14, С. 415], досить стисло характеризують поняття фінансового стану підприємства, як «здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання». Згідно їхніх думок фінансовий стан може бути добрим чи поганим.

На противагу вище викладеному, Г. В. Карпенко [2] дає визначення фінансового стану підприємства з точки зору періоду часу за який характеризується діяльність підприємства, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому.

Одним з найповніших визначень поняття «фінансового стану підприємства» наведено у фінансовому словнику-довіднику за редакцією М.Я. Дем'яненка, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства, а саме: «Фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне

фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу» [15, с.507].

У В.В. Осмоловського при визначенні поняття «фінансового стану підприємства» на першому місці також виділено комплексність даного поняття: «Фінансовий стан підприємства — комплексне поняття, характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю» [8, с.188]. Основну увагу в даному визначенні звернено не тільки на забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами, що є важливим, а й на доцільності та ефективності їх розміщення і використання, платоспроможності підприємства та фінансовій стійкості.

М. Я. Коробов стверджує, що «фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями» [3, с. 354].

На думку Шеремета А.Д., Сайфуліна Р.С., Негашева Є.В. «фінансовий стан підприємства виражається у співвідношенні структур його активів і пасивів, тобто засобів підприємства і їхніх джерел» [16, с. 208]. Проте з даного визначення не видно, про що можуть свідчити такі співвідношення, а оскільки вони будуть різними навіть в аналогічних підприємств, то доцільно було б на це звернути увагу.

Г. В. Савицька трактує фінансовий стан підприємства таким чином: «це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу» [11, с. 169]. Особливість даного визначення полягає в тому, що автор уперше визнає фінансовий стан, як економічну категорію, а не комплексне поняття, і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований

момент часу, тобто сьогодні і тільки, тому що на завтра ситуація уже може бути іншою.

Отже, здійснивши аналіз поглядів науковців стосовно сутності поняття «фінансовий стан підприємства», можна охарактеризувати його як економічну категорію, що визначає реальну та потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечувати фінансування поточної діяльності, певний рівень його саморозвитку, та погашення зобов'язань перед суб'єктами господарювання. Кількісно фінансовий стан підприємства вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка.

Основою діяльності підприємства є його ефективна фінансово-господарська діяльність та забезпеченість фінансовими ресурсами. Все це створює «добрий» фінансовий стан підприємства, проте все це може мати тимчасовий характер, тому підприємство має потребу до систематичного проведення діагностики фінансового стану підприємства.

Однією з найвищих цілей проведення оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами. Потребу такого аналізу можна пояснити, насамперед, тим, що досить часто підприємства не здатні правильно оцінити свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності.

Як відзначає Р. А. Слав'юк: «оцінка будь-якого аспекту фінансово-господарської діяльності підприємства проводиться з метою виявлення негативних для його фінансового стану тенденцій. Пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності підприємства, доцільність нововведень. Результати оцінки є тим підґрунтям, на основі якого формується фінансова політика підприємства, розробляється сукупність заходів, відбираються відповідні фінансові механізми, необхідні для реалізації поставленої мети підприємства» [12].

Г. В. Савицька зауважує, що оцінка фінансового стану діяльності підприємства допомагає своєчасно вирішувати питання покращення

поточного руху фінансових ресурсів, їх формування та використання, планування економічної діяльності. Завдяки їй будується фінансове забезпечення стратегії підприємства на перспективний період [10].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [13].

За сучасних умов своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств набула особливого значення, оскільки за її результатами здійснюються планування та підготовка управлінських рішень по всіх аспектах фінансової діяльності підприємства, тобто формується інформаційна система фінансового менеджменту, або фінансова інформація. Слід зазначити, що користувачами фінансової інформації є не тільки управлінський персонал підприємства та його засновники, а також інвестори - з метою вивчення ефективності використання ресурсів, постачальники - для своєчасного отримання платежів; потенційні санатори - при прийнятті рішень про участь у фінансовому оздоровленні неспроможного боржника; податкові інспекції - для виконання плану надходження коштів до бюджету, банки - для оцінки умов кредитування і визначення ступеню ризику; тощо.

При наданні (отриманні) кредиту важливо досліджувати фінансовий стан підприємства не тільки на останню звітну дату перед отриманням кредиту, а й у динаміці в процесі його використання та повернення, що є не стільки важливим для банківської установи, яка надала кредит, скільки для підприємства, що його використовує. З боку банку доцільно було б досліджувати фінансово-господарський

стан підприємства в якомога тривалішій динаміці для визначення тенденцій його розвитку. Отже, для підтримання стійкого фінансового стану слід систематично проводити його аналіз та оцінку з метою своєчасного виявлення та вжиття заходів щодо запобігання поширення негативних тенденцій у фінансовій діяльності підприємства.

У підсумку можна зазначити, що в сучасних умовах функціонування підприємств, всебічна оцінка фінансового стану є необхідною. Саме на основі даних, отриманих у результаті її проведення, визначається стратегія розвитку підприємства, реальний стан його справ, досліджується можливість існування прихованих резервів.

Аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для багатьох суб'єктів ринку. За допомогою аналізу фінансового стану підприємства внутрішні користувачі та інші зацікавлені особи – інвестори, кредитори, менеджери, потенційні санатори тощо (зовнішні користувачі) – мають можливість оцінити минулий, поточний та перспективний стан підприємства в ринковому середовищі і прийняти рішення, які впливатимуть на його подальшу виробничо-господарську діяльність. Проте, якщо підприємство, як правило, здійснює оцінку свого фінансового стану з метою виявлення резервів підвищення ліквідності, платоспроможності та прибутковості, розробки прогнозів фінансового стану на перспективу чи його оздоровлення, то кредитори й інвестори оцінюють фінансовий стан з метою мінімізації своїх ризиків за позиками та внесками, а також для необхідного диференціювання відсоткових ставок.

Отже, якісна оцінка фінансового стану є необхідною умовою для ефективного управління підприємством, для розміщення та використання ресурсів підприємства. Основним значенням оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень.

Список літератури

1. Верланов, О. Ю. Оцінка фінансового стану підприємств: питання методології та методики: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.08 / О. Ю. Верланов [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2008/08voypmm.zip>
2. Карпенко, Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства // Економіка та держава. – 2008. - № 12. – С. 61-62.
3. Коробов, М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства/ М.Я. Коробов – К.: Знання. – 2000, с. 354.
4. Косова, Т. Д. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Т. Д. Косова. – К.: Центр учбової літератури. – 2013. – 440 с.
5. Кузьменко, Л. В. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л. В. Кузьменко, В. В. Кузьмін, В. М. Шаповалова. – Вид-во Олді-плюс. – 2003 р. – 240 с. – Режим доступу: <http://www.bookz.com.ua/10/0007.htm>
6. Майстро, Р. Г. Важливість систематичного проведення аналізу фінансового стану підприємства / Р. Г. Майстро, А. А. Позднякова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 20 (993) – С. 163-168.
7. Ніколаєва, Т. П. Фінанси підприємств / Т. П. Ніколаєва. – М.: Вид. центр ЕАОИ. – 2003 – 158 с. – [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ec-study.com/ua/literature/b001166.htm>
8. Осмоловский, В.В. Теория анализа хозяйственной деятельности. – Минск: Новое знание. – 2001. – ст.188.
9. Поддєрьогін, А. М. Фінанси підприємств : підручник /А. М. Поддєрьогін [Електронний ресурс] – 6-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2008. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/fp/str/21.html>.
10. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
11. Савицкая, Г.В. Анализ хозяйственной деятельности/ Г.В. Савицкая. – М.: ИНФРА-М. – 2003, с. 169.
12. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств [Текст] : навч.посібник / Р. А. Слав'юк.– К. : ЦУЛ, 2002. – 460 с.
13. Тарасенко, Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства/ Н. В. Тарасенко - 2-ге вид., стер. – К.: Алерта, 2003. – 485 с.
14. Філімоненков, О. С., Дема Д. І. Фінанси підприємств: Підручник. – К.: Алерта, 2009. – 496 с.
15. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан та ін.: за редакцією Дем'яненка М.Я. – К.: ІАЕУААН. – 2003. – С.507.

16. Шеремет, А. Д. Методика фінансового аналізу/ А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е. В. Негашев– М.: ИНФА. – 2001, С. 208.

Одержано 20.12.16

УДК 657

О.С. Міліченко, студ. гр. ОП-15-м

Кіровоградський національний технічний університет

Повноваження контролюючих органів у частині стягнення податкового боргу

У статті згруповано та представлено визначення термінів, які стосуються процедур стягнення податкового боргу. Наведено права та обов'язки контролюючих органів у частині стягнення податкового боргу. Описано порядок призначення податкових керуючих у процедурі стягнення податкового боргу, а також визначено їх повноваження.

податковий борг, стягнення податкового боргу, податковий керуючий, контролюючі органи

Вітчизняне законодавство визначає податковий борг, як суму узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але не сплаченого платником податків у встановлений ПКУ строк, а також пеню, нараховану на суму такого грошового зобов'язання.

У табл. 1 згруповано та представлено визначення термінів, які стосуються процедур стягнення податкового боргу. Органами стягнення податкового боргу є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється.

© О.С. Міліченко, 2016

Таблиця 1 – Визначення термінів, які стосуються процедур стягнення податкового боргу

Поняття	Визначення
адміністративний арешт майна платника податків	винятковий спосіб забезпечення виконання платником податків його обов'язків, визначених законом
адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи	сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом
безнадійний податковий борг	<ul style="list-style-type: none"> податковий борг платника податку, визнаного в установленому порядку банкрутом, вимоги щодо якого не були задоволені у зв'язку з недостатністю майна банкрута; податковий борг фізичної особи, яка: визнана у судовому порядку неісдатною, безвісно відсутньою або оголошена померлою, у разі недостатності майна, на яке може бути звернуто стягнення згідно із законом; померла, у разі недостатності майна, на яке може бути звернуто стягнення згідно із законом; понад 720 днів перебуває у розшуку; податковий борг платника податків, стосовно якого минув строк давності, встановлений ПКУ; податковий борг платника податків, що виник внаслідок обставин непереборної сили (форс-мажорних)